

ลักษณะ 2 สัญญา

ข้อพิจารณาเบื้องต้น

1. ความเกี่ยวพันระหว่างนิติกรรม สัญญา และหนี้

1.1 ความเกี่ยวพันระหว่างนิติกรรมและสัญญา

นิติกรรม ซึ่งได้แก่การใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยเจตจำนง มุ่ง โดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่ง สิทธิ (มาตรา 149) นั้น บุคคลอาจทำขึ้นได้ในรูปลักษณะต่างๆ อย่างไม่จำกัด ก่อให้เกิดการ เคลื่อนไหวในสิทธิของบุคคล ผู้ก่อกำเนิดนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลได้มากมายหลายประการ สุด แล้วแต่ความต้องการและเจตนาของบุคคลผู้ทำนิติกรรมนั้น ทั้งนี้ ภายใต้หลักเกณฑ์และขอบเขต ในเรื่อง ความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา

นิติกรรมที่บุคคลทำขึ้นดังกล่าวนี้ แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายประเภท ด้วยกัน ทั้งนี้ ย่อมแล้วแต่ว่าจะพิจารณาแบ่งประเภทของนิติกรรมในด้านใดหรือโดยวิธีใด การ แบ่งประเภทของนิติกรรมตามโครงสร้างของนิติกรรมวิธีหนึ่ง คือ การแบ่งออกเป็นนิติกรรมฝ่าย เดียวและนิติกรรมสองฝ่าย

นิติกรรมฝ่ายเดียว คือ นิติกรรมที่เกิดขึ้นได้โดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่าย เดียว เช่น การก่อตั้งมูลนิธิ การบอกล้างโมฆียะกรรม การหักกลบลบหนี้ คำเสนอ คำสนอง คำมั่น การทำพินัยกรรม เป็นต้น

นิติกรรมสองฝ่าย คือ นิติกรรมที่เกิดขึ้นได้โดยการแสดงเจตนาสอดคล้องต้องกัน ของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป โดยมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เสนอและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้สนองรับ ซึ่งได้ แก่ “สัญญา” นั่นเอง

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง แต่นิติกรรมไม่ใช่สัญญาเสมอไป

1.2 ความเกี่ยวพันระหว่างสัญญาและหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วยหนี้ มีเค้าโครงแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

ลักษณะ 2 สัญญา

ลักษณะ 3 จัดการงานนอกสั่ง

ลักษณะ 4 ลากมิกวอร์ต

ลักษณะ 5 ละเมิด

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วยหนี้ บัญญัติถึงที่มาหรือบ่อเกิดแห่งหนี้ 4 ประการด้วยกัน คือ สัญญา (มาตรา 354 ถึงมาตรา 394) จัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 395 ถึงมาตรา 405) ลากมิกวอร์ต (มาตรา 406 ถึงมาตรา 419) และละเมิด (มาตรา 420 ถึงมาตรา 452)

นอกจากนี้ ยังมีที่มาหรือบ่อเกิดแห่งหนี้ตามบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องอื่นๆ อีก เช่น หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีกับภรรยา หรือระหว่างบิดามารดากับบุตร (มาตรา 1598/38 ถึงมาตรา 1598/41) หนี้อันเกิดจากการกระทำเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคลอื่น (มาตรา 1310 ถึงมาตรา 1317, มาตรา 1324 ถึงมาตรา 1325 และมาตรา 1342) หนี้ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร เป็นต้น

หนี้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวอร์ต ละเมิด หรือหนี้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องอื่นๆ นั้น เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลมิได้สมัครใจก่อให้เกิดขึ้น แต่เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ส่วนหนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทำสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไป เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลสมัครใจและมีเจตนามุ่งก่อให้เกิดหนี้ขึ้นนั้นขึ้น โดยทำสัญญากัน ซึ่งอาจเป็นสัญญาที่มีชื่อเฉพาะ (เอกเทศสัญญา : specific contract) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ก็ได้ เช่น ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ฝากทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำนำ ฯลฯ หรืออาจเป็นสัญญาไม่มีชื่อในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ เช่น สัญญาเล่นแชร์เปียฮวย สัญญาเช่าที่มีค่าตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ฯลฯ

เนื่องจากหลักเกณฑ์และขอบเขตในเรื่องเสรีภาพแห่งการแสดงเจตนาและความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา บุคคลจึงสามารถก่อให้เกิดหนี้ขึ้นโดยการทำสัญญาในรูปลักษณะต่างๆ ได้อย่างมากมายไม่จำกัด สุดแล้วแต่ความต้องการและเจตนาของบุคคล

จึงกล่าวได้ว่า หนี้โดยมากนั้นเป็นหนี้อันเกิดจากสัญญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สัญญาเป็นบ่อเกิดที่สำคัญที่สุดของหนี้

2. คำโครงการศึกษากฎหมายว่าด้วยสัญญา

เนื่องจากสัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง ดังนั้น บทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะนิติกรรม จึงใช้บังคับแก่สัญญาด้วยทุกประการ

แต่โดยที่สัญญาเป็นนิติกรรมสองฝ่าย เกิดขึ้นได้โดยการแสดงเจตนาสอดคล้องต้องกันของบุคคลสองฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงบัญญัติหลักเกณฑ์เพิ่มเติมขึ้นสำหรับใช้บังคับในเรื่อง “สัญญา” ในบรรพ 2 ลักษณะ 2 ตั้งแต่มาตรา 354 ถึงมาตรา 394 ซึ่งจะแยกอธิบายเป็น 6 หมวด คือ

- หมวด 1 การก่อให้เกิดสัญญา
- หมวด 2 คำมั่นว่าจะให้รางวัล
- หมวด 3 การตีความสัญญา
- หมวด 4 ลักษณะของสัญญาและผลแห่งสัญญา
- หมวด 5 มัดจำและกำหนดเบี้ยปรับ
- หมวด 6 การเลิกสัญญา

หมวด 1

การก่อให้เกิดสัญญา

ความทั่วไป

1. สาระสำคัญของสัญญา

สัญญาเป็นนิติกรรมสองฝ่าย เกิดขึ้นได้โดยการแสดงเจตนาสอดคล้องต้องกันของบุคคล ตั้งแต่สองฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไป โดยมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เสนอและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้สนองรับ เกิดเป็นสัญญาขึ้น ดังนั้น สัญญาจึงมีสาระสำคัญดังนี้

- 1.1 ต้องมีคู่สัญญา
- 1.2 ต้องมีคำเสนอและคำสนองสอดคล้องต้องกัน
- 1.3 ต้องมีวัตถุที่ประสงค์

1.1 ต้องมีคู่สัญญา

การก่อให้เกิดสัญญา ต้องมีบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไปเป็นคู่สัญญา แสดงเจตนาเป็นคำเสนอและคำสนองสอดคล้องต้องกัน ทำให้เกิดเป็นสัญญาขึ้น

คู่สัญญาซึ่งเป็นฝ่ายผู้เสนอและฝ่ายผู้สนองอาจมีสองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่ายก็ได้ เช่น การทำสัญญาจัดตั้งบริษัทจำกัด ต้องมีบุคคลอย่างน้อยตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไปเริ่มก่อนการและตั้งเป็นบริษัทจำกัด (มาตรา 1097) การทำสัญญาตัวแลกเงินหรือเช็ค มีคู่สัญญา 3 ฝ่าย คือ ผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย และผู้รับเงิน (มาตรา 908 และมาตรา 987) และถ้ามีการสลักหลังตัวแลกเงินหรือเช็คนั้นต่อไปอีก ก็มีคู่สัญญาเพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สลักหลัง (มาตรา 914) เป็นต้น

คู่สัญญาแต่ละฝ่ายอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ เช่น ก. ข. ค. ร่วมกันกู้เงินจาก ง. โดยเป็นลูกหนี้ร่วมกัน หรือ ก. ข. ค. ร่วมกันให้ ง. กู้เงินโดยเป็นเจ้าของหนี้ร่วมกัน (มาตรา 290 ถึงมาตรา 302)

ในบางกรณี บุคคลคนเดียวอาจทำหน้าที่เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายก็ได้ เช่น ก. ได้รับมอบอำนาจจาก ข. ให้โอนขายที่ดินของ ข. และ ก. ได้เข้าเป็นผู้ซื้อเสียเอง (มาตรา 805)

1.2 ต้องมีคำเสนอและคำสนองสอดคล้องต้องกัน

สัญญาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไปมีเจตนาตรงกันและร่วมกัน และแสดงเจตนาอันตรงกันและร่วมกันนั้นออกมาด้วย โดยฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาออกมา ก่อนเป็นนิติกรรมในรูปคำเสนอ และอีกฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาสนองรับออกมาเป็นนิติกรรมในรูป คำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองนั้นสอดคล้องต้องกัน ก็เกิดเป็นสัญญาขึ้น

ถ้าคำสนองมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วย กฎหมายให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว (มาตรา 359 วรรคสอง) สัญญาย่อมไม่เกิดขึ้น

ในบางกรณี ผู้เสนออาจเสนอข้อที่จะตกลงกันในสัญญาไม่ครบทุกข้อ แต่เว้นไว้ บางข้อให้อยู่ในดุลพินิจของผู้สนองที่จะเลือกสนองรับเอาเอง ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่า เมื่อผู้สนอง แสดงเจตนาสนองรับมาเป็นประการใด ผู้เสนอก็ยินยอมตกลงด้วยตามนั้น ถือได้ว่าคำเสนอและ คำสนองนั้นสอดคล้องต้องกัน สัญญาก็เกิดขึ้น เช่น

ก. เสนอขายข้าวสารไปยัง ข. ราคาถึงละ 60 บาท ส่วนจำนวนนั้นสุดแล้วแต่ ข. จะต้องการซื้อเท่าใดก็ได้ ข. สนองรับมาว่าตกลงซื้อข้าวสารจาก ก. ถึงละ 60 บาท เป็นจำนวน 500 ถัง เช่นนี้ เป็นที่เห็นได้จากคำเสนอของ ก. นั้นเองว่า ไม่ว่า ข. จะซื้อข้าวสารเป็นจำนวน เท่าใด ถ้าในราคาถึงละ 60 บาท แล้ว ก. ก็ตกลง ดังนั้นสัญญาซื้อขายข้าวสารถึงละ 60 บาท จำนวน 500 ถัง ระหว่าง ก. และ ข. จึงเกิดขึ้น

1.3 ต้องมีวัตถุประสงค์

การทำสัญญาต้องมีวัตถุประสงค์ คือต้องมีข้อกำหนดถึง “ประโยชน์สุดท้าย” อัน จะให้เกิดขึ้นมีขึ้นจากสัญญานั้น ถ้าไม่มีวัตถุประสงค์ เช่น ก. และ ข. พบกันและชักชวนกันว่า “เรามาทำสัญญากันเถิด” การพูดเพียงเท่านั้นย่อมไม่ก่อให้เกิดสัญญาขึ้นแต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ของสัญญาหรือประโยชน์สุดท้ายของสัญญานี้ ไม่จำกัดว่าจะต้อง เป็นประโยชน์ในรูปใดลักษณะใด อาจเป็นประโยชน์ในทางวัตถุทรัพย์สินเงินตราก็ได้ เช่น การ ทำสัญญาซื้อขาย (มาตรา 453) การทำสัญญาแลกเปลี่ยน (มาตรา 518) ฯลฯ หรืออาจเป็น ประโยชน์ที่ไม่อาจมองเห็นเป็นตัวเป็นตนก็ได้ เช่น แรงงานของคน ในการทำสัญญาจ้างแรงงาน (มาตรา 575) หรือในการทำสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนโดยผู้เป็นหุ้นส่วนบางคนลงแต่แรงงานเข้า เป็นหุ้น (มาตรา 1028) ฯลฯ หรืออาจเป็นเพียงประโยชน์ทางด้านความรู้สึกคุณค่าในทางศีล ธรรม บุญคุณ หรือประโยชน์ในทางสมาคมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เช่น การทำสัญญาให้โดย เสน่หา (มาตรา 521) ฯลฯ

2. สัญญาต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ของนิติกรรมโดยทั่วไป

เนื่องจากสัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง ดังนั้นการก่อให้เกิดสัญญาจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ของนิติกรรมโดยทั่วไปด้วย เช่น

ผู้ทำสัญญาต้องมีความสามารถในการใช้สิทธิทำนิติกรรม (มาตรา 19 ถึงมาตรา 36 และมาตรา 153)

วัตถุประสงค์ของสัญญาต้องไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย ไม่เป็นการฝ่าฝืนวิสัย และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 150 และมาตรา 151)

ต้องไม่มีความบกพร่องในเรื่องการแสดงเจตนา (มาตรา 154 ถึงมาตรา 167) การส่งเจตนาและการรับเจตนามีผลสมบูรณ์ (มาตรา 168 ถึงมาตรา 170)

ถ้ากฎหมายกำหนดแบบของสัญญานั้นไว้ ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามแบบ (มาตรา 152 และมาตราต่างๆ ที่กำหนดแบบของสัญญาบางลักษณะไว้ เช่น มาตรา 456, 538, 572, 680, 703, 750 ฯลฯ)

บทที่ 1 คำเสนอ

ตอนที่ 1

ความหมายและลักษณะของคำเสนอ

1. คำเสนอคืออะไร

คำเสนอ เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวชนิดที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่งแจ้งให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าตนมีความประสงค์จะผูกพันตนทำสัญญาด้วยในประการใด ขอให้อีกฝ่ายหนึ่งร่วมความประสงค์ทำสัญญาด้วยตามที่เสนอไปนั้น

หรือกล่าวอย่างสั้นๆ คำเสนอก็คือ คำขอให้ทำสัญญานั้นเอง¹

เนื่องจากคำเสนอเป็นนิติกรรมรูปหนึ่ง ดังนั้น การทำคำเสนอจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมทุกประการ เช่น

หลักกฎหมายเรื่องการส่งเจตนา (มาตรา 168, 169), การรับเจตนา (มาตรา 170)

หลักกฎหมายเรื่องหลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ของนิติกรรม เช่น วัตถุประสงค์ของนิติกรรม (มาตรา 150, 151) แบบของนิติกรรม (มาตรา 152) ความสามารถของบุคคล (มาตรา 153) ความบกพร่องของการแสดงเจตนา (มาตรา 154 ถึง 167) ฯลฯ

2. ลักษณะของคำเสนอ

การแสดงเจตนาอันจะถือได้ว่าเป็นคำเสนอ ต้องมีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน

2.2 มีความมุ่งหมายว่า ถ้ามีคำสนองแล้ว สัญญาเกิดขึ้นทันที

2.1 เป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน

คำเสนอต้องเป็นข้อความชัดเจนและแน่นอนพอที่จะถือเป็นข้อผูกพัน เกิดเป็นสัญญาขึ้นได้ในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งตกลงสนองรับ ถ้าเพียงแต่กล่าวข้อความกว้างๆ ไม่พอเข้าใจได้ว่าจะมีข้อผูกพันกันอย่างไรบ้าง ยังไม่เป็นคำเสนอ

ตัวอย่าง

ก. พูดกับ ข. ว่าจะขายนาฬิกาข้อมือของ ก. เรือนที่ ก. สวมใส่อยู่นั้นแก่ ข. ในราคา 200 บาท ข. จะซื้อหรือไม่ คำพูดของ ก. เป็นข้อความชัดเจนและแน่นอนพอที่จะถือเป็นข้อผูกพันเกิดเป็นสัญญาขึ้นได้ในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งตกลงสนองรับ คำพูดของ ก. เช่นนี้ จึงเป็นคำเสนอ

ที่ว่าคำเสนอต้องเป็นข้อความชัดเจนและแน่นอนนั้น อาจแสดงเจตนาออกมาด้วยวาจาหรือเขียนเป็นหนังสือหรือแสดงกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีความหมายชัดเจนและแน่นอนเป็นคำเสนอก็ได้

¹ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว, หน้า 445

ตัวอย่าง

(1) รถรางที่วิ่งขึ้นล่องอยู่ตามปกติ เป็นคำเสนอว่าจะรับส่งคนโดยสารตามอัตราค่าโดยสารที่กำหนดไว้ ผู้ที่ขึ้นไปบนรถเป็นผู้ทำคำสนอง¹

(2) การเอาเครื่องจำหน่ายของกินต่างๆ แบบอัตโนมัติมาตั้งในที่สาธารณะติดป้ายว่า เมื่อเอาเหรียญบาทใส่ในช่องใดช่องหนึ่ง ของกินชนิดนั้นๆ ก็จะออกมา ดังนี้เป็นการทำคำเสนอขายของกินนั้นๆ²

(3) การที่บริษัทจำเลยได้รับสัมปทานตั้งโรงไฟฟ้านั้น ถือได้ว่าได้ทำคำเสนอต่อบุคคลทั่วไปว่าจะรับบริการต่อประชาชนภายในเขตสัมปทาน เมื่อมีผู้ขอใช้ไฟฟ้าตามสัมปทานแล้ว ก็ถือได้ว่าได้สนองรับคำเสนอของจำเลย ก่อให้เกิดนิติกรรมสัญญาผูกพันกันขึ้นระหว่างผู้ขอกับบริษัทจำเลย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1013/2498)

2.2 มีความมุ่งหมายว่าถ้ามีคำสนองแล้ว สัญญาเกิดขึ้นทันที

คำเสนอต้องเป็นการแสดงเจตนาที่มีความมุ่งหมายว่า ถ้ามีคำสนองแล้วสัญญาเกิดขึ้นทันที ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะหรือเป็นการประกาศโฆษณาต่อบุคคลทั่วไป ก็นับว่ามีผลเป็นอย่างเดียวกัน

ถ้าเป็นการแสดงเจตนาที่ไม่มี ความมุ่งหมายว่า ถ้ามีคำสนองแล้วสัญญาเกิดขึ้นทันที ยังไม่ถือว่าเป็นคำเสนอ แต่อาจเป็น

“คำทาบถาม” คือ การหยั่งดูว่าประโยชน์ในการที่จะขอให้เขาทำสัญญาด้วยจะเป็นประการใด

หรือ “คำเชื้อเชิญ” คือ คำขอให้อีกฝ่ายหนึ่งทำคำเสนอมา

หรือ “คำปรารภ” คือ การแสดงความประสงค์จะทำสัญญา

ตัวอย่าง

(1) ก. เห็นว่าที่ดินแปลงหนึ่งของ ข. ตั้งอยู่ในทำเลดีเหมาะสมที่จะสร้างตึกแถวร้านค้า จึงเขียนจดหมายติดต่อสอบถาม ข. ว่าจะให้ ก. เช่าที่ดินแปลงนั้นสร้างตึกแถวร้านค้าหรือไม่

¹จิตติ ดิงศภทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2505), หน้า 8 ซึ่งอ้าง มูลคดีสัญญาของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา (หลวงประดิษฐ์พิจารณการ) (ร.ศ. 129, หน้า 13).

²จิต เศรษฐบุตร, คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, 2513), หน้า 339 ซึ่งอ้าง Carbonnier p. 98.

หากจะให้เช่า ข. จะคิดค่าเช่าในอัตราเท่าใด เช่นนี้ยังไม่เป็น “คำเสนอ” แต่เป็น “คำทบทวน” คือ เป็นการหยั่งดูว่าประโยชน์ในการที่จะขอให้เขาทำสัญญาด้วยจะเป็นประการใด

(2) บริษัทห้างร้านส่งหนังสือแจ้งรายการสินค้า (catalogue) โดยบอกรูปลักษณะคุณค่าของสินค้าและราคาออกแจกจ่ายแก่ประชาชน เช่นนี้ยังไม่เป็นคำเสนอ แต่เป็น “คำเชื้อเชิญ” คือเป็นการชักชวนว่าผู้ใดต้องการก็ทำคำเสนอสั่งซื้อมาได้

(3) โจทก์มีหนังสือถึงจำเลยขอซื้อแร่ ความว่า “โจทก์มีความประสงค์จะซื้อแร่ดีบุกของจำเลยเพื่อส่งออกไปนอกประเทศ จำนวนประมาณ 60 ตัน แต่จะขอซื้อในวันนี้ก่อน 10 ตันที่เหลือจะได้มาขอซื้อเป็นคราวๆ ไป จนกว่าจะหมด” ดังนี้ เป็นคำเสนอขอซื้อแร่ดีบุก 10 ตัน ซึ่งเมื่อจำเลยสนองรับก็เป็นสัญญาซื้อขายแร่ดีบุก 10 ตัน ส่วนที่ว่าจะขอซื้ออีก 50 ตันนั้น คงเป็นแต่เพียง “คำปรารภ” ของโจทก์ (ว่าประสงค์จะซื้อ) แม้จำเลยตอบรับว่าจะขาย ก็เป็นเพียงคำเสนอ มิใช่คำสนองรับ และเมื่อโจทก์ไม่สนองรับ ก็ไม่เป็นสัญญาซื้อขายดีบุกอีก 50 ตัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 411/2490)

(4) โจทก์ทำหนังสือถึงกระทรวงเกษตรฯ ขอซื้อของกลางไม้สักรวม 1,350 ท่อน มีข้อความว่า “ข้าพเจ้าขอความกรุณาซื้อไม้สักรายนี้ต่อไป ส่วนราคานั้นทางการจะขายเท่าใดแล้วแต่จะเห็นสมควร” ดังนี้ไม่ใช่คำเสนอ แต่เป็นเพียงคำแสดงความประสงค์จะขอซื้อ โดยให้จำเลยกำหนดราคามาก่อน ยังไม่กำหนดข้อความชัดเจนพอที่จะให้เกิดความผูกพันประการใด เพราะต้องเจรจาหาความตกลงกันต่อไป

จำเลยตอบไปยังโจทก์ว่า “ตกลงขายไม้สักรายนี้จำนวน 1,346 ท่อน ราคาลูกบาศก์เมตรละ 600 บาท แต่ต้องชำระราคาเป็นเงินสดและโดยด่วน” ดังนี้ ศาลถือว่าเป็นคำเสนอ เมื่อโจทก์ไม่ทำการตอบรับ คือคำสนองรับคำเสนอ สัญญาจึงไม่เกิดขึ้น โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องบังคับจำเลยให้ขายไม้แก่โจทก์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 927/2498)

(5) การเรียกประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้าง เป็น “การเชื้อเชิญ” ให้ทำคำเสนอประกวดราคา เมื่อมีผู้เข้าประกวดราคา คือทำคำเสนอมาแล้ว ผู้ว่าจ้างก็จะพิจารณาเลือกดูว่าผู้ใดสมควรเป็นผู้ชนะการประกวดราคา แล้วผู้ว่าจ้างก็จะแจ้งให้ผู้นั้นมาทำสัญญารับเหมาก่อสร้าง (สัญญาจ้างทำของ, มาตรา 587) ต่อเมื่อผู้ว่าจ้างได้ลงนามในสัญญานั้นแล้ว จึงจะถือว่าเป็นการทำคำสนอง เกิดเป็นสัญญารับเหมาก่อสร้าง (สัญญาจ้างทำของ) ขึ้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 931/2480, 279/2513)

(6) ตัวอย่างที่น่าคิดก็คือ การที่บริษัทห้างร้านเอาสินค้าออกมาวางให้ประชาชนดู พร้อมทั้งติดป้ายบอกราคาสินค้าที่วางนั้น หรือร้านอาหารเอารายการอาหารพร้อมทั้งราคาติดไว้ที่หน้าร้าน หรือโรงแรมสรรพติดป้ายบอกราคาค่าเช่าดู เหล่านี้มีปัญหาว่าเป็นคำเสนอหรือไม่

กรณีเหล่านี้ เดิมถือว่าเป็น “การเชื่อเชียว” ให้ทำคำเสนอหรือที่เรียกกันว่า “คำเสนอชนิดที่ไม่มีข้อผูกมัด”¹ ผลจึงมีว่า เมื่อมีผู้ใดตอบรับข้อความหรือป้ายที่แสดงออกนี้แล้ว จึงมิใช่คำสนองรับ แต่เป็นเพียงการทำคำเสนอขึ้นเท่านั้น ซึ่งบริษัทห้างร้าน ร้านอาหารหรือโรงแรมสรรพที่ย่อมจะพิจารณาได้ว่าควรทำคำสนองรับให้เป็นสัญญาขึ้นหรือไม่

ความเห็นเดิมที่ถือว่าเป็น “การเชื่อเชียว” นี้ มีข้อตำหนิ 2 ประการ คือ²

(1) ทำให้บริษัทห้างร้าน ร้านอาหารหรือโรงแรมสรรพมีสิทธิเลือกปฏิบัติ (discrimination) กล่าวคือ เมื่อไม่ชอบหน้าผู้เสนอหรือเห็นว่าผู้นั้นมีผิวสีที่ไม่ชอบ สัญญาก็จะไม่เกิดขึ้นอันไม่สมควรจะเป็นเช่นนั้น

(2) การที่ถือว่าการประกาศเปิดเผยอย่างชัดเจนแน่นอนแก่ประชาชนทั่วไปขอให้ทำสัญญาดังกล่าวนี้ ถ้าหากถือว่าเป็นเพียง “การเชื่อเชียว” ให้ทำคำเสนอ ย่อมเป็นการฝืนความจริงอันเหลือวิสัยที่จะเชื่อได้ เพราะขัดต่อเหตุผลที่ว่า นาย ก. นาย ข. เอกชนหน่วยหนึ่งของประชาชนซึ่งได้เข้าไปในบริษัทห้างร้านขายของหรือเข้าไปในร้านอาหาร หรือไปยืนอยู่ที่หน้าช่องขายตั๋วของโรงแรมสรรพเป็นผู้ทำคำเสนอ ส่วนบริษัทห้างร้าน ร้านอาหารหรือโรงแรมสรรพกลับคอยรอรับคำเสนอแล้วจึงทำคำสนองตอบ ทั้งๆ ที่เป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่ว่าฝ่ายบริษัทห้างร้าน ร้านอาหารหรือโรงแรมสรรพเป็น ฝ่ายริเริ่ม ที่จะทำสัญญานั้น

ดังนั้น จึงน่าจะถือว่าการเหล่านี้เป็นการทำ “คำเสนอ” ของบริษัทห้างร้าน ร้านอาหารหรือโรงแรมสรรพ แต่คำเสนอนั้นมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดว่าต้องเป็นกรณีที่สินค้านั้นยังมีอยู่หรืออาหารยังมีอยู่ หรือที่นั่งโรงแรมสรรพยังไม่เต็ม³

อนึ่ง เรื่องเช่นนี้ ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ของสวิส มาตรา 7 วรรคสาม บัญญัติว่าการวางของสำหรับขายโดยบอกราคาไว้ด้วย ถือว่าเป็นคำเสนอ

¹จิตติ ดิงศภักดิ์, *อ้างแล้ว*, หน้า 8, และ บันโน สุขทรศนีย์, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา*, (พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 291.

²จิต เศรษฐบุตร, *อ้างแล้ว*, หน้า 341-342 ซึ่งอ้าง Carbonier p. 102.

³จิต เศรษฐบุตร, *อ้างแล้ว*, หน้า 342 และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, *อ้างแล้ว*, หน้า 447.

ตอนที่ 2

การถอนคำเสนอและกรณีคำเสนอสิ้นความผูกพัน

เมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาทำคำเสนอถูกต้องตามหลักกฎหมายแล้ว การแสดงเจตนานั้นก็จะมีผลเป็น “คำเสนอ” หรือ “คำขอให้ทำสัญญา”

แม้ในระหว่างที่ยังไม่มีการสนองรับก่อให้เกิดสัญญาขึ้น คำเสนอนั้นก็มีผลผูกพันบุคคลผู้ทำคำเสนอแล้ว จนกว่าจะมีการถอนคำเสนอนั้น หรือคำเสนอนั้นสิ้นความผูกพันในกรณีกฎหมายบัญญัติไว้

เมื่อมีการทำคำเสนอจึงมีข้อที่จะต้องพิจารณา 2 ประการ คือ

1. การถอนคำเสนอ
2. กรณีคำเสนอสิ้นความผูกพัน

1. การถอนคำเสนอ

เมื่อบุคคลได้ทำคำเสนอออกมาแล้ว จะถอนคำเสนอนั้นได้หรือไม่อย่างไร ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 354, 355 และ 356 ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1 คำเสนออันป่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง

มาตรา 354 บัญญัติว่า

“คำเสนอจะทำสัญญาอันป่งระยะเวลาให้ทำคำสนองนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่ป่งไว้”

ในการทำคำเสนอ ถ้าบุคคลผู้ทำคำเสนอได้ป่งระยะเวลาไว้ให้อีกฝ่ายหนึ่งทำคำสนอง ไม่ว่าจะคำเสนอนั้นจะได้กระทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง หรือได้กระทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอยู่เฉพาะหน้า เมื่อผู้เสนอเป็นผู้ป่งระยะเวลาไว้เองว่าให้ทำคำสนองได้ภายในระยะเวลาใด ผู้เสนอจึงไม่อาจจะถอนคำเสนอนั้นเสียได้ภายในเวลานั้น

ตัวอย่าง

ก. เสนอขายรถยนต์ให้ ข. 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยได้แจ้งไปในคำเสนอนั้นด้วยว่า ถ้า ข. ตกลงจะซื้อ ให้ตอบสนองมาภายในวันที่ 10 ธันวาคม 2520 ดังนี้ คำเสนอของ ก. ย่อมผูกพัน ก. ในอันที่จะต้องรับคำสนองของ ข. อยู่จนถึงวันที่ 10 ธันวาคม 2520 ก. จะถอนคำเสนอของตนนั้นภายในวันที่ 10 ธันวาคม 2520 หาได้ไม่

1.2 คำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง

สำหรับคำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง กฎหมายบัญญัติแยกไว้เป็น 2 กรณี คือ กรณีทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางและกรณีทำคำเสนอแก่บุคคลผู้ อยู่เฉพาะหน้า

1.2.1 คำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองซึ่งทำไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกัน โดยระยะทาง

มาตรา 355 บัญญัติว่า

“บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางและมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

เวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง จะเป็นระยะเวลา มากน้อยหรือยาวสั้นเพียงใด ย่อมแล้วแต่พฤติการณ์เป็นเรื่องๆ ไป ทั้งนี้เนื่องจากผู้เสนอและผู้ สอนอยู่ห่างกัน ไม่สามารถติดต่อทำความเข้าใจกันได้ในทันทีทันใด จะให้มีการสนองรับโดย พลันนั้นย่อมไม่ได้ ต้องให้ผู้รับคำเสนอใช้เวลาพอสมควรที่จะพิจารณาตกลงใจและส่งคำบอก กล่าวสนองได้ตามวิถีทางปกติหรือตามทางการปกติ ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะ สภาพและความ ประสงค์ของกิจการ ระยะทาง การคมนาคม และข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นเรื่องๆ ไป

ตัวอย่าง

(1) ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอขายรถยนต์ให้ ข. ซึ่งอยู่ เชียงใหม่ 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยมีได้บ่งระยะเวลาว่า หาก ข. ต้องการซื้อ จะต้อง สนองตอบมาภายในเวลาใด เช่นนี้ เมื่อ ก. ส่งคำเสนอไปถึง ข. แล้ว ก. จะถอนคำเสนอ ของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองนั้นหาได้ไม่

ตามปกติการส่งจดหมายจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ใช้เวลาประมาณ 3 วัน ให้เวลา ข. คิดตรึกตรองตัดสินใจอีก 1 วัน และเมื่อ ข. ส่งจดหมายตอบสนองต้องใช้เวลาประมาณ 3 วัน จึงจะถึง ก. ที่กรุงเทพฯ

เวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองจาก ข. ในกรณีนี้คือ ระยะ เวลาประมาณ 7 วันนับแต่วันที่ ก. ส่งจดหมายคำเสนอไปให้ ข.

ดังนั้น ก. จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลา 7 วัน นับแต่วันที่ ก. ส่ง จดหมายคำเสนอไปให้ ข. หาได้ไม่

หาก ก. ยังยืนยันบอกกล่าวถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลา 7 วัน นับแต่วันที่ ก. ส่งจดหมายคำเสนอไปให้ ข. คำบอกกล่าวถอนคำเสนอของ ก. นั้นไม่มีผลลบล้างคำเสนอของ ก. ให้สิ้นผลไปแต่อย่างใด

(2) จำเลยได้ยื่นประกวดราคารับเหมาก่อสร้างตามคำเชื้อเชิญให้ประกวดราคาของโจทก์ ดังนี้ เรียกว่าเป็นคำเสนอ และเมื่อมีวิธีการให้ยื่นประกวดราคาเป็นลายลักษณ์อักษร และโจทก์ ก็มีกรรมการพิจารณาประกวดภายหลัง ดังนี้ เรียกไม่ได้ว่าเป็นการทำคำเสนอแก่ผู้อยู่เฉพาะหน้า จึงเป็นการทำคำเสนอต่อผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ต้องให้ระยะเวลาพอสมควรแก่การสนองรับตามมาตรา 355 ปรากฏว่าโจทก์ตอบรับคำเสนอของจำเลยภายในเวลาอันสมควร จึงเกิดเป็นสัญญาขึ้น จำเลยจะถอนเสียไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2480)

ข้อสังเกต

(1) ในกรณีตามตัวอย่าง (1) ข้างต้น หากภายหลังที่ ก. ได้ส่งจดหมายเสนอขายรถยนต์ไปแล้ว ก. เปลี่ยนใจไม่อยากจะขาย ถ้า ก. รีบส่งโทรเลขหรือพุดโทรศัพท์ทางไกลบอกกล่าวถอนการแสดงความเสนอขายตามจดหมายไปถึง ข. ผู้รับการแสดงความเสนอก่อนหรือพร้อมกันกับจดหมายเสนอขายรถยนต์ การแสดงเจตนานั้นก็ตกเป็นอันไร้ผลไป (มาตรา 169 วรรคแรก) ไม่มีผลเป็นคำเสนอเลย

(2) เนื่องจากมาตรา 355 เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น บุคคลผู้ทำคำเสนอจึงอาจแสดงเจตนาไปให้แตกต่างจากมาตรา 355 ได้ (มาตรา 151) เช่น บุคคลผู้ทำคำเสนออาจบอกกล่าวสงวนสิทธิไปในคำเสนอว่าตนสงวนสิทธิที่จะถอนคำเสนอเสียเมื่อใดก็ได้ แม้ก่อนเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองก็ตาม¹

(3) การที่มาตรา 354 และมาตรา 355 ห้ามไว้มิให้ถอนคำเสนอตั้งกล่าว ถ้าบุคคลผู้ทำคำเสนอยังยืนยันบอกกล่าวถอนคำเสนอ การบอกกล่าวถอนคำเสนอเช่นนั้นย่อมไม่มีผลลบล้างคำเสนอให้สิ้นผลไปแต่อย่างใด ต้องถือว่าคำเสนอนั้นยังมีอยู่จนกว่าระยะเวลาเช่นนั้นได้ล่วงพ้นไป ดังนั้น หากผู้รับคำเสนอบอกกล่าวสนองมาก่อนคำเสนอสิ้นผล สัญญาย่อมเกิดขึ้นดูจไม่มีการบอกกล่าวถอนคำเสนอเลย

¹ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว, หน้า 453

1.2.2 คำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองซึ่งทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า

มาตรา 356 บัญญัติว่า

“คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง นั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอด ถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

การทำคำเสนอแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า คือ การทำคำเสนอต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสามารถติดต่อทำความเข้าใจกันได้โดยทันที มิได้ถือเอาการที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอยู่เฉพาะหน้าหรือเห็นหน้ากันเท่านั้น ดังนั้น การทำคำเสนอแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า จึงหมายความว่า ความรวมถึงหรือใช้บังคับตลอดถึงการทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย

การแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า มีผลสมบูรณ์ตามทฤษฎีรับทราบเจตนา (theory of perception) คือ ถือว่าเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบการแสดงเจตนาทำคำเสนอ การแสดงเจตนาที่ย่อมมีผลสมบูรณ์เป็นคำเสนอ และเมื่อผู้รับการแสดงเจตนาได้ทราบและเข้าใจการแสดงเจตนาทำคำเสนอในขณะนั้น หากต้องการจะสนองรับให้เกิดเป็นสัญญาก็ต้องสนองรับเสียแต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ในขณะที่กำลังเจรจากันอยู่ ถ้าคู่กรณีจากกันไปแล้ว คำเสนอก็ไม่มีผลผูกพันผู้เสนออีกต่อไป

ตัวอย่าง

ก. พบ ข. และพูดเสนอขายรถยนต์ให้ ข. 1 คัน ราคา 50,000 บาท ข. ยังไม่ตอบเมื่อ ก. และ ข. เดินทางแยกกัน คำเสนอของ ก. ก็ไม่มีผลผูกพัน ก. อีกต่อไป ถึงแม้ในเวลาต่อมา ข. รีบเดินทางตามไปพบ ก. อีกครั้งหนึ่งและบอกว่าตกลงซื้อ ก็ไม่มีผลให้เกิดสัญญาซื้อขายรถยนต์คันนั้น

มีปัญหาว่าในกรณีทำคำเสนอแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า ซึ่งมีได้กำหนดเวลาบ่งให้ทำคำสนองนี้ ในขณะที่ผู้รับคำเสนอกำลังคิดตรึกตรอง ผู้เสนอจะถอนคำเสนอได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 356 แล้ว จะเห็นได้ว่ามาตรา 356 มิได้บัญญัติห้ามถอนคำเสนอ ดังเช่นที่ห้ามไว้ในมาตรา 354, 355 ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ ถึงแม้ผู้รับคำเสนอกำลังคิดตรึกตรองอยู่ ผู้เสนอจะถอนคำเสนอ น่าจะถอนได้¹

¹ ปันโน สุขทรตณีย์, อ้างแล้ว, หน้า 298

ตัวอย่าง

ก. พุดกับ ข. ด้วยวาจาเสนอขายรถยนต์ให้ ข. 1 คัน ราคา 50,000 บาท ในขณะที่ ข. กำลังตรวจดูรถยนต์คันนั้น ก. กลับใจไม่ยอมขาย ก. ย่อมบอกกล่าวถอนคำเสนอของตนได้ และเมื่อ ก. ได้ถอนคำเสนอแล้ว ถึงแม้ ข. บอกแก่ ก. ว่าตกลงซื้อ ก็ไม่มีผลให้เกิดสัญญาซื้อขายรถยนต์คันนั้น

2. กรณีคำเสนอสิ้นความผูกพัน

คำเสนอย่อมมีผลผูกพันบุคคลผู้ทำคำเสนอ แต่บุคคลผู้ทำคำเสนอก็อาจถอนคำเสนอได้ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 354, 355 และ 356 และถึงแม้ไม่มีการถอนคำเสนอ คำเสนอก็มิได้มีผลผูกพันบุคคลผู้ทำคำเสนอตลอดไปอย่างไม่รู้จบสิ้น เพราะถ้ากรณีต้องตามมาตรา 357 หรือมาตรา 360 คำเสนอนั้นก็เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

กรณีที่คำเสนอสิ้นความผูกพันตามมาตรา 357 และมาตรา 360 แยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1 บุคคลผู้รับคำเสนอบอกปิดไปยังผู้เสนอ

มาตรา 357 บัญญัติว่า

“คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้ว....คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

การบอกปิดไม่รับทำสัญญาด้วยตามมาตรา 357 นี้ โดยทั่วไปหมายถึงการบอกปฏิเสธไปยังผู้ทำคำเสนอว่าตนไม่รับทำสัญญาด้วย เช่น

ก. เสนอขายรถยนต์ให้ ข. 1 คันราคา 50,000 บาท ข. ไม่ต้องการซื้อจึงตอบปฏิเสธว่าไม่ซื้อ เช่นนี้ คำเสนอของ ก. เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

แต่ในบางกรณี ถึงแม้ผู้รับคำเสนอมิได้บอกปฏิเสธโดยตรงว่าไม่รับทำสัญญาด้วยกฎหมายก็ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 359 วรรคสอง ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

2.2 บุคคลผู้รับคำเสนอมิได้สนองรับภายในเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 354, 355 และมาตรา 356

มาตรา 357 บัญญัติว่า

“คำเสนอใดเขา...มิได้สนองรับภายในเวลาที่กำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

กำหนดเวลาดังกล่าวในมาตรา 354, 355 และ 356 คือ

(1) กรณีเป็นคำเสนออันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ได้แก่ ระยะเวลาที่บ่งไว้ (มาตรา 354)

(2) กรณีเป็นคำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง

(2.1) ถ้าคำเสนอนั้นทำไปยังบุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทาง ได้แก่ เวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง (มาตรา 355)

(2.2) ถ้าคำเสนอนั้นทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าหรือทำไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ ได้แก่ เวลาที่ทำคำเสนอนั้น (มาตรา 356)

ถ้าผู้รับคำเสนอมิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวข้างต้นนี้ คำเสนอนั้นก็เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

ตัวอย่าง

(1) ก. เสนอขายรถยนต์ให้ ข. 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยได้แจ้งไปในคำเสนอนั้นด้วยว่า ถ้า ข. ตกลงจะซื้อ ให้ตอบสนองมาภายในวันที่ 10 ธันวาคม 2520 หาก ข. มิได้ตอบสนองรับมาภายในวันที่ 10 ธันวาคม 2520 คำเสนอของ ก. ก็เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

(2) ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอขายรถยนต์ให้ ข. ซึ่งอยู่เชียงใหม่ 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยมีได้บ่งระยะเวลาว่า หาก ข. ต้องการซื้อ จะต้องสนองตอบมาภายในเวลาใด

ในกรณีเช่นนี้ หากไม่มีเหตุขัดข้องใดๆ การส่งคำบอกกล่าวสนองโดยวิธีทางปกติหรือตามทางการปกติ คือการส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์บอกกล่าวสนองควรจะมาถึง ก. ภายในเวลาประมาณ 3 วัน และในทำนองเดียวกัน จดหมายเสนอขายของ ก. ก็ควรจะไปถึง ข. ภายในเวลาประมาณ 3 วัน และให้ ข. มีเวลาคิดตรึกตรองตัดสินใจอีก 1 วัน

ดังนั้น หาก ข. มิได้ตอบสนองรับมาถึง ก. ภายในเวลา 7 วันนับแต่วันที่ ก. ส่งจดหมาย อันถือได้ว่าเป็นเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองแล้ว คำเสนอของ ก. ย่อมเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

ข้อสังเกต

เมื่อพิจารณามาตรา 357 ประกอบกับมาตรา 354, 355 และ 356 จะเห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติ กรณีที่ผู้ทำคำเสนอถอนคำเสนอเกิดขึ้นได้ยากมาก

เพราะเมื่อยังอยู่ภายในระยะเวลาที่กฎหมายห้ามมิให้ถอนคำเสนอตามมาตรา 354, 355 ผู้ทำคำเสนอก็ไม่อาจถอนคำเสนอได้

ครั้งเมื่อครบระยะเวลาที่กฎหมายห้ามมิให้ถอนคำเสนอแล้ว ยังไม่มีการสนองรับมา คำเสนอนั้นก็สิ้นความผูกพันไปโดยผลของมาตรา 357 ไม่จำเป็นต้องถอนคำเสนอนั้น

2.3 เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 360

มาตรา 360 บัญญัติว่า

“บทบัญญัติแห่งมาตรา 169 วรรคสองนั้น ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหากว่าขัดกับเจตนาอันผู้เสนอได้แสดงหรือหากว่าก่อนจะสนองรับนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ”

มาตรา 169 วรรคสอง บัญญัติไว้เป็นทำนองว่า เมื่อได้ส่งเจตนาให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทางไปแล้ว ถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาตายหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถก็ตาม หาเป็นเหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่งการส่งเจตนาอันเสื่อมเสียไปไม่

ดังนั้น ในกรณีที่คำเสนอทำไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทาง เมื่อได้ส่งคำเสนอไปแล้วผู้เสนอตายหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ จึงมีผลดังนี้

โดยทั่วไป ต้องบังคับตามมาตรา 169 วรรคสอง คือเมื่อได้ส่งคำเสนอไปแล้ว ถึงแม้ในภายหลัง ผู้เสนอตายหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ คำเสนอนั้นยังสมบูรณ์อยู่

แต่มีข้อยกเว้น ตามมาตรา 360 ว่า คำเสนอนั้นเป็นอันเสื่อมเสียไป ถ้าหากว่า

- (1) ผู้เสนอได้แสดงเจตนาไว้ชัดกับหลักทั่วไปในมาตรา 169 วรรคสอง ซึ่งผู้เสนออาจแสดงเจตนาไว้โดยชัดแจ้งหรือแสดงเจตนาไว้โดยปริยายก็ได้

ตัวอย่าง

(1) ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอขายรถยนต์ให้ ข. ซึ่งอยู่เชียงใหม่ 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยได้ระบุเป็นเงื่อนไขไปด้วยว่า ถ้า ก. ตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถก่อนได้รับคำสนอง ก. ไม่ขาย เช่นนี้ ถ้า ก. ตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถก่อนได้รับคำสนอง คำเสนอของ ก. ก็เป็นอันเสื่อมเสียไป ไม่มีผลผูกพัน ก. ผู้เสนอ

ถึงแม้ ข. ตอบสนองรับตกลงซื้อ ก็ไม่เกิดสัญญาขึ้น

(2) ก. ซึ่งอยู่ลำปางส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอเป็นตัวแทนให้แก่บริษัท ข. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ หรือเสนอตัวเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้แก่บริษัท ข. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ

การเป็นตัวแทนหรือการเป็นที่ปรึกษากฎหมาย เป็นเรื่องที่ต้องการความไว้วางใจกัน หรือต้องพึ่งเล็งถึงคุณสมบัติหรือความสามารถเฉพาะบุคคล ในกรณีเช่นนี้ ถึงแม้ ก. ไม่ได้แสดงเจตนาไว้ว่า ถ้า ก. ตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ก่อนได้รับคำสนอง ก. ไม่รับเป็นตัวแทนหรือที่ปรึกษากฎหมายให้บริษัท ข. ถ้าปรากฏว่า ก. ตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถก่อนได้รับคำสนอง ก็ไม่เกิดสัญญาตัวแทนหรือสัญญาจ้างเป็นที่ปรึกษากฎหมาย เพราะถือว่าผู้เสนอได้แสดงเจตนาโดยปริยายไว้แล้วว่า หากผู้เสนอตายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถก่อนได้รับคำสนอง ให้คำเสนอนั้นเป็นอันเสื่อมเสียไป

(2) ก่อนสนองรับ ผู้รับคำเสนอได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอตายหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

สาระสำคัญของข้อยกเว้นในกรณีที่ (2) นี้ อยู่ที่ว่าผู้รับคำเสนอได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอตายหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว ก็ยังยื่นทำคำสนองรับ การกระทำของผู้รับคำเสนอเช่นนี้เป็นการกระทำโดยไม่สุจริต คือ กระทำโดยรู้ถึง การที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิที่มีมาในอดีต (คำพิพากษาฎีกาที่ 1503/2500, 1057-1058/2501, 1020/2504) กฎหมายจึงไม่คุ้มครองผู้รับคำเสนอนั้นอีกต่อไป โดยบัญญัติให้มีผลว่า คำเสนอนั้นเป็นอันเสื่อมเสียไปหรือสิ้นความผูกพันไป

ตัวอย่าง

ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอขายรถยนต์ให้ ข. ซึ่งอยู่เชียงใหม่ 1 คัน ราคา 50,000 บาท เมื่อ ก. ได้ส่งจดหมายคำเสนอไปแล้ว วันรุ่งขึ้น ก. ถึงแก่ความตาย ข. ได้ทราบข่าวการตายของ ก. แล้ว แต่อยากได้รถยนต์คันที่ ก. เสนอขาย จึงทำคำสนองรับตกลงซื้อส่งมาให้ ก. (ซึ่งตายไปแล้ว) เช่นนี้ คำเสนอของ ก. ย่อมสิ้นความผูกพันไปตามมาตรา 360 สัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่าง ก. กับ ข. จึงไม่เกิดขึ้น

แต่ถ้า ข. ไม่ทราบข่าวการตายของ ก. เลย และได้ทำคำสนองรับตกลงซื้อรถยนต์คันนั้นส่งมาให้ ก. (ซึ่งตายแล้ว) เช่นนี้ ต้องบังคับตามมาตรา 169 วรรคสอง คือ คำเสนอของ ก. ยังมีผลสมบูรณ์ไม่เสื่อมเสียไป เมื่อ ข. สนองรับมา ก็เกิดเป็นสัญญาผูกพันกองมรดกของ ก. ได้

บทที่ 2 คำสนอง

ตอนที่ 1

ความหมายและลักษณะของคำสนอง

1. คำสนองคืออะไร

คำสนองคือคำตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ คำสนองเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวชนิดที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนาเช่นเดียวกับคำเสนอ กล่าวคือ เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของผู้รับคำเสนอซึ่งกระทำต่อผู้ทำคำเสนอ ตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ

คำสนองเป็นนิติกรรมรูปหนึ่ง จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมทุกประการเช่นเดียวกับคำเสนอ เช่น

หลักกฎหมายเรื่องการส่งเจตนา (มาตรา 168, 169) การรับเจตนา (มาตรา 170)

หลักกฎหมายเรื่องหลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ของนิติกรรม เช่น วัตถุประสงค์ของนิติกรรม (มาตรา 150, 151) แบบของนิติกรรม (มาตรา 152) ความสามารถของบุคคล (มาตรา 153) ความบกพร่องของการแสดงเจตนา (มาตรา 154-167) ฯลฯ

2. ลักษณะของคำสนอง

การแสดงเจตนาอันจะถือได้ว่าเป็นคำสนองซึ่งมีผลให้สัญญาเกิดขึ้นนั้น ต้องมีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน

2.2 ตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ (ตรงกับคำเสนอ) และ

2.3 ไม่ล่วงเวลา

2.1 เป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน

การแสดงเจตนาอันจะถือได้ว่าเป็นคำสนองซึ่งมีผลให้สัญญาเกิดขึ้น ต้องเป็นการแสดงเจตนาที่แสดงออกมาเป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน ทั้งนี้ อาจแสดงออกมาด้วยวาจาหรือเขียนเป็นหนังสือหรือโดยแสดงกิริยาอาการอย่างใดก็ได้

2.2 ตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ (ตรงกับคำเสนอ)

การแสดงเจตนาอันจะถือได้ว่าเป็นคำสนองซึ่งมีผลให้สัญญาเกิดขึ้น ต้องเป็นการตอบรับ

ทำสัญญาตามคำเสนอ (ตรงกับคำเสนอ) คำสนองใด ถึงแม้ระบุว่าตกลงทำสัญญา แต่มีข้อความเพิ่มเติม ข้อจำกัดหรือข้อแก้ไขอย่างใด ๆ สัญญาก็ยังไม่เกิดขึ้น และกฎหมายให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับและเป็นคำเสนอใหม่ขึ้นด้วยในตัว (มาตรา 359)

2.3 ไม่ล่วงเวลา

ลักษณะสำคัญประการสุดท้ายของการแสดงเจตนาอันจะถือได้ว่าเป็นคำสนองซึ่งมีผลให้สัญญาเกิดขึ้น คือ การแสดงเจตนาทำคำสนองนั้นต้องไม่ล่วงเวลา กล่าวคือ ต้องไม่ล่าช้ากว่าเวลาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 354, 355 และ 356 ซึ่งจำแนกเป็นกรณีต่างๆ ได้ดังนี้

(1) กรณีคำเสนอเป็นคำเสนออันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ผู้สนองต้องทำคำสนองต่อผู้เสนอภายในระยะเวลาที่บ่งไว้ (มาตรา 354)

(2) กรณีคำเสนอเป็นคำเสนออันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง

(2.1) ถ้าคำเสนอนั้นทำไปยังบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ผู้สนองต้องทำคำสนองไปยังผู้เสนอภายในเวลาอันควรคราดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง (มาตรา 355)

(2.2) ถ้าคำเสนอนั้นทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าหรือทำไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ ผู้สนองต้องทำคำสนองต่อผู้เสนอ ณ ที่นั้นเวลานั้น (มาตรา 356)

ถ้าผู้รับคำเสนอแสดงเจตนาทำคำสนองตอบรับทำสัญญา แต่เป็นคำสนองล่วงเวลา สัญญาก็ยังไม่เกิดขึ้น แต่มีผลให้คำเสนอสิ้นความผูกพัน (มาตรา 357) และกฎหมายให้ถือว่าเป็นคำสนองล่วงเวลานั้นเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ (มาตรา 359 วรรคแรก)

ถ้าผู้รับคำเสนอแสดงเจตนาออกมาเป็นข้อความชัดเจนและแน่นอน ตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ (ตรงกับคำเสนอ) และไม่ล่วงเวลา สัญญาย่อมเกิดขึ้น

ตอนที่ 2

คำสนองล่วงเวลา

1. คำสนองล่วงเวลาคืออะไร

คำสนองล่วงเวลา คือ คำตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ แต่มาถึงผู้เสนอล่าช้ากว่ากำหนดเวลาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 354, 355 และ 356

2. คำสนองที่มาถึงเนิ่นช้า แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำสนองนั้นได้ส่งโดยทางการ ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนด

มาตรา 358 บัญญัติว่า

“ถ้าคำบอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่ง โดยทางการซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดไซ้ร ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีก ฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนอนนั้นมาถึงเนิ่นช้า เว้นแต่จะได้บอกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าวตั้งว่ามาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวสนอนนั้นมิ ได้ล่วงเวลา”

ในกรณีทำคำเสนอต่อผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ไม่ว่าคำเสนอนั้นจะได้บ่งระยะเวลาให้ทำ คำสนองหรือไม่ ถ้าผู้รับคำเสนอส่งคำสนองมาถึงผู้เสนอล่าช้ากว่าเวลาที่บ่งไว้ (มาตรา 354) หรือล่าช้ากว่าเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง (มาตรา 355) แต่เป็นที่เห็น ประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวสนอนนั้นได้ส่งโดยทางการซึ่งตามปกติควรจะมาถึงผู้เสนอภายในเวลา ตามมาตรา 354 หรือมาตรา 355 เช่นนี้ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ให้ผู้เสนอบอกกล่าวแก่ผู้ สนองโดยพลันว่า คำสนอนนั้นมาถึงเนิ่นช้า เว้นแต่ผู้เสนอได้บอกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว จึงจะ ถือว่าคำสนอนนั้นเป็นคำสนองล่วงเวลา

ถ้าผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าวตั้งว่ามานี้ ถือว่าคำบอกกล่าวสนอนนั้นมิได้ล่วงเวลา

ตัวอย่าง

ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์เสนอขายรถยนต์ให้แก่ ข. ซึ่งอยู่ เชียงใหม่ 1 คัน ราคา 50,000 บาท โดยได้แจ้งไปในคำเสนอนั้นด้วยว่า ถ้า ข. ตกลงจะซื้อ ให้ ตอบตกลงมาภายในวันที่ 17 ธันวาคม 2520

ข. ได้รับจดหมายเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2520 เมื่อ ข. ได้รับจดหมายแล้ว ใช้เวลาคิด ตรึกตรอง 1 วัน วันรุ่งขึ้น ข. ได้ส่งจดหมายโดยทางไปรษณีย์จำหน่ายของถึง ก. ที่กรุงเทพฯ แต่ บังเอิญเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผิดพลาดได้บรรจุจดหมายของ ข. ใส่ถุงไปรษณีย์ส่งไปจังหวัดปัตตานี เสียก่อน แล้วจึงย้อนกลับมาส่งยังกรุงเทพฯ จดหมายของ ข. จึงส่งมาถึง ก. หลังวันที่ 17 ธันวาคม 2520

แต่จากตราไปรษณีย์ที่ประทับบนซองจดหมายเป็นที่เห็นประจักษ์ว่าจดหมายบอกกล่าว สนองของ ข. นั้นได้ส่งมาโดยทางการ (วิถีทาง) ซึ่งตามปกติควรจะมาถึง ก. ตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2520 อันเป็นเวลาภายในกำหนดที่บ่งไว้ในคำเสนอ

เช่นนี้ ก. ผู้เสนอต้องรีบแจ้งไปยัง ข. โดยพลันว่า จดหมายบอกกล่าวสนองของ ข. มา ถึง ก. เนิ่นช้าเกินกำหนดเวลาที่บ่งไว้ในคำเสนอนั้นแล้ว จึงจะถือได้ว่าจดหมายบอกกล่าวสนอง ของ ข. เป็นคำสนองล่วงเวลา

หรือถ้าเมื่อครบกำหนดในวันที่ 17 ธันวาคม 2520 แล้ว ก. ได้ส่งจดหมายแจ้งให้ ข. ทราบว่า ข. ไม่ได้สนองตอบข้อรายนต์มาภายในเวลาที่บ่งไว้ในคำสนอง ก. จึงไม่ขาย ดังนี้ ก็ถือว่าจดหมายบอกกล่าวสนองของ ข. เป็นคำสนองล่วงเวลาเช่นเดียวกัน

แต่ถ้า ก. ได้รับจดหมายบอกกล่าวสนองของ ข. เน้นช้า แต่มิได้รับแจ้งโดยพลันแก่ ข. ดังกล่าวข้างต้น ต้องถือว่าคำสนองของ ข. ที่มีมาถึง ก. นั้น ถึงแม้มาถึงเน้นช้า แต่ก็ได้เป็นคำสนองล่วงเวลา สัญญาซื้อขายรถยนต์คันนั้นจึงเกิดขึ้น

3. ผลของคำสนองล่วงเวลา

ถ้าผู้รับคำเสนอได้ทำคำสนองตอบรับทำสัญญาด้วย แต่คำสนองนั้นมาถึงผู้เสนอล่วงเวลา คือช้ากว่ากำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 354, 355 และ 356 ย่อมเกิดผลดังนี้

3.1 ทำให้คำเสนอสิ้นความผูกพัน

ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 357 ว่า

“คำเสนอใดเขา...มิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

ซึ่งได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 1 ตอนที่ 2 ว่าด้วยผลของการทำคำเสนอ

3.2 ถือว่าคำสนองล่วงเวลานั้นเป็นคำเสนอขึ้นใหม่

ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 359 วรรคแรก ว่า

“ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่าคำสนองนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่”

คำสนองล่วงเวลานั้น ถึงแม้ทำให้คำเสนอสิ้นผลไปตามมาตรา 357 แต่ก็แสดงให้เห็นเจตนาของผู้สนองที่จะตกลงทำสัญญาผูกพันด้วย ดังนั้น มาตรา 359 วรรคแรกจึงบัญญัติว่า คำสนองที่มาถึงล่วงเวลา ถือว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ ซึ่งผู้เสนอเดิมย่อมพิจารณาได้ว่าประสงค์จะทำสัญญาตามเดิมหรือไม่

ถ้าผู้เสนอเดิมประสงค์จะทำสัญญาตามเดิม ผู้เสนอเดิมก็ทำคำสนองย้อนตอบตกลงทำสัญญาไปได้ ทั้งนี้ คำสนองย้อนตอบตกลงทำสัญญานี้ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 354, 355, 357 และ 358 เช่นเดียวกัน

แต่ถ้าผู้เสนอเดิมไม่ประสงค์จะทำสัญญาด้วย ก็นั่งเสียหรือตอบบอกปิดไปก็ได้ ไม่มีบทกฎหมายที่จะบังคับให้ผู้เสนอต้องตอบแต่อย่างใด เพราะคำเสนอสิ้นความผูกพันไปแล้ว

ตัวอย่าง

ก. เสนอขายรถยนต์คันหนึ่งแก่ ข. ราคา 50,000 บาท โดยกำหนดไปด้วยว่า หาก ข. จะซื้อ ต้องตอบมาภายในวันที่ 10 ธันวาคม 2520 ข. ได้ทำคำสนองตอบตกลงซื้อตามราคา ก. เสนอ แต่คำสนองของ ข. มาถึง ก. ในวันที่ 15 ธันวาคม 2520

เช่นนี้ คำสนองของ ข. เป็นคำสนองล่วงเวลา จึงมีผลทำให้คำเสนอของ ก. สิ้นความผูกพัน (มาตรา 357) และถือว่าคำสนองล่วงเวลาของ ข. นั้นเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ (มาตรา 359 วรรคแรก) ซึ่ง ก. ผู้เสนอเดิมจะสนองรับหรือไม่ก็ได้ ถ้า ก. สนองรับก็เกิดเป็นสัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่าง ก. และ ข. แต่ถ้า ก. บอกรับหรือไม่รับเสียจนล่วงเวลาตามสมควรแล้ว คำเสนอใหม่ของ ข. ก็เป็นอันสิ้นความผูกพันไป (มาตรา 355, 357)

ตอนที่ 3

คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ

1. คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอคืออะไร

คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ คือ คำตอบรับทำสัญญา แต่มีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วย

2. ผลของคำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ

มาตรา 359 วรรคสอง บัญญัติว่า

“คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกรับไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว”

คำสนองอันจะมีผลก่อให้เกิดสัญญาผูกพันกันนั้น ต้องเป็นคำสนองตอบรับทำสัญญาสอดคล้องตรงกับคำเสนอ ถ้าสนองตอบรับจะทำสัญญาด้วย แต่มีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วย กฎหมายให้ถือว่าคำสนองนั้น

- (1) เป็นคำบอกรับไม่รับ (ซึ่งทำให้คำเสนอสิ้นความผูกพันไปตามมาตรา 357)
- (2) เป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว

ตัวอย่าง

(1) ก. เสนอขายรถยนต์ให้แก่ ข. คันหนึ่งราคา 50,000 บาท ข. สนองตอบมาว่าตกลงจะซื้อ แต่ ก. ต้องนำรถยนต์นั้นไปพ่นสีใหม่เสียก่อน เช่นนี้ คำสนองของ ข. เป็นคำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ คือ มีข้อความเพิ่มเติม หรือมีข้อจำกัดประกอบด้วย ดังนั้น จึงถือว่า คำสนองของ ข. เช่นนี้เป็นคำบอกมัดไม่รับ ทำให้คำเสนอของ ก. สิ้นความผูกพันไป และเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว ซึ่งถ้าหาก ก. สนองตอบรับตกลงขายตามคำเสนอใหม่ของ ข. สัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่าง ก. และ ข. ย่อมเกิดขึ้น ข. จะปฏิเสธไม่รับซื้อไม่ได้

(2) ข้าราชการคนหนึ่งทำเงินในความรับผิดชอบหายไป จึงทำบันทึกถึงผู้บังคับบัญชาขอชดใช้ให้เดือนละ 30 บาท เป็นเพียงคำเสนอขอประนีประนอมยอมความ ผู้รับคำเสนอตอบว่าต้องผ่อนใช้เดือนละ 300 บาท เช่นนี้ เป็นกรณีที่ผู้รับคำเสนอทำคำสนองไม่ตรงกับคำเสนอ มีผลให้คำเสนอสิ้นความผูกพัน และคำสนองนั้นเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1045/2496)

บทที่ 3 สัญญาเกิดขึ้นเมื่อใด

สัญญาเป็นนิติกรรมสองฝ่าย เกิดขึ้นได้ด้วยการแสดงเจตนาเสนอและการแสดงเจตนาสนองสอดคล้องต้องกันของบุคคลสองฝ่ายหรือว่านั้นขึ้นไป แต่มีปัญหาต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า ที่ว่าสัญญาเกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด

เรื่องนี้แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ถ้าเป็นการทำคำเสนอและคำสนองกันต่อหน้า

ถ้าเป็นการทำคำเสนอและคำสนองกันต่อหน้า (ซึ่งรวมทั้งทางโทรศัพท์ด้วย) สัญญา ย่อมเกิดขึ้นทันทีในขณะนั้นเอง ดังที่มาตรา 356 บัญญัติไว้ว่า

“คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใด ก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

2. ถ้าเป็นการทำคำสนองต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง

มาตรา 361 บัญญัติว่า

“อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

ตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ไร ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้นอันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ”

ในกรณีที่บุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางทำคำเสนอและคำสนองต่อกันนั้น

ตามหลักทั่วไป ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นตั้งแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนอง (ที่มีข้อความสอดคล้องต้องกันกับคำเสนอ) ไปถึง ผู้เสนอ

คำว่า “ไปถึง” ตามมาตรา 361 วรรคแรกนี้ มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ไปถึง” ตามมาตรา 169 วรรคแรก คือหมายความว่าคำสนองนั้นได้ถูกส่งไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้เสนอ ซึ่งโดยพฤติการณ์ตามปกติ ผู้เสนอควรจะได้ทราบถึงการแสดงเจตนาสนองรับนั้นแล้ว โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้เสนอได้ทราบถึงการแสดงเจตนาสนองรับแล้วหรือยัง

แต่มี ข้อยกเว้น ว่า ถ้า

- (1) ตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง ไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนอง หรือ
- (2) ตามปกติประเพณี ไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนอง

สัญญานั้นย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้น ในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ

ตัวอย่าง

(1) ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ เสนอซื้อรถยนต์จาก ข. ซึ่งอยู่เชียงใหม่ โดยกำหนดราคา 45,000 บาท และในคำเสนอของ ก. ได้ระบุไว้ด้วยว่า ถ้า ข. ตกลงขายรถยนต์ให้ตามราคาที่เสนอมาก็ให้ส่งรถยนต์ขึ้นรถไฟมาให้ ก. เช่นนี้ ถ้า ข. ส่งรถยนต์ขึ้นรถไฟมาให้ ก. ถือว่าสัญญาซื้อขายรถยนต์คันนั้นระหว่าง ก. และ ข. เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่วันที่ ข. ส่งรถยนต์ขึ้นรถไฟมาให้ ก.

(2) ผู้ขายสุกรชำแหละตกลงกับผู้ฆ่าสุกรให้ส่งสุกรที่ชำแหละแล้วมายังเชียงใหม่ของผู้ขายสุกรชำแหละทุกเช้าวันละ 10 ตัว เมื่อผู้ฆ่าสุกรนำสุกรที่ชำแหละแล้วมาส่งยังเชียงใหม่ของผู้ขายสุกรชำแหละทุกเช้าเป็นประจำ ถือว่าเกิดสัญญาซื้อขายสุกรชำแหละแล้วตั้งแต่วันที่ผู้ฆ่าสุกรนำ

สุกรฆ่าแหละแล้วมาส่งยังเขียงของผู้ขายในแต่ละวัน

ข้อสังเกต

ผู้เสนอจะกำหนดให้ผู้รับคำเสนอต้องกระทำการอันใดอันหนึ่งเพื่อเป็นการแสดงเจตนา ปฏิเสธคำเสนอ เช่น กำหนดว่าถ้าผู้รับคำเสนอหนึ่ง ไม่ตอบมาภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จะถือว่าเป็นการสนองรับตามคำเสนอ ดังนี้ หาได้ไม่ เพราะผู้รับคำเสนอไม่มีหน้าที่ที่จะต้องทำคำ ปฏิเสธ ในเมื่อเขาไม่ประสงค์จะทำสัญญาด้วย

ตัวอย่าง

(1) ก. ซึ่งอยู่กรุงเทพฯ ทราบว่ารถยนต์คันหนึ่งของ ข. ซึ่งอยู่เชียงใหม่จะถูกขายทอด ตลาดในวันที่ 20 ธันวาคม 2520 ก. จึงทำคำเสนอขอซื้อรถยนต์คันนั้นไปยัง ข. ในราคา 40,000 บาท และได้กำหนดไปด้วยว่า ถ้า ข. ไม่ตอบมาภายในวันที่ 20 ธันวาคม 2520 ถือว่า ข. ตกลง ขายรถยนต์คันนี้แก่ ก. ตามราคาที่ได้เสนอไป ดังนี้ ถ้า ข. หนึ่งเสีย ไม่ตอบมายัง ก. ภายในวันที่ 20 ธันวาคม 2520 จะถือว่าเกิดสัญญาขึ้นแล้วหาได้ไม่

(2) ร้านขายหนังสือส่งหนังสือมาให้ ก. 5 เล่ม โดยมีกระดาษปิดทาบไว้กั้นมิให้เปิด ออกอ่าน พร้อมกับส่งจดหมายเสนอขายมาด้วยว่าขายเล่มละ 20 บาท ถ้าไม่ตอบให้ทางร้าน ทราบภายใน 7 วันนับแต่วันได้รับหนังสือ ทางร้านจะถือว่า ก. ได้ตกลงซื้อตามคำเสนอนั้น

เช่นนี้ หาก ก. หนึ่งเสียโดยไม่ได้ทำอะไรเลยจนครบหรือเกิน 7 วันแล้ว จะถือว่าเป็น การสนองรับก่อให้เกิดสัญญาขึ้นหาได้ไม่

(แต่ถ้า ก. ฉีกกระดาษที่ทางร้านปิดทาบไว้และอ่านหนังสือนั้น จึงจะถือได้ว่าเป็น การสนองรับโดยปริยาย สัญญาเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่ ก. ฉีกกระดาษและอ่านหนังสือนั้น ตาม มาตรา 361 วรรคสอง)